

บทคัดย่อ

มนุษย์กับสัตว์มีความเกี่ยวข้องกันมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ มนุษย์ได้ใช้ประโยชน์จากสัตว์ในหลายๆด้าน แต่สัตว์ก็มีอยู่หลายชนิด บางชนิดเชื่อง บางชนิดดุร้าย บางชนิดเป็นสัตว์อันตราย นอกจากพฤติกรรมและลักษณะนิสัยจะแตกต่างกันไปตามชนิดหรือประเภทของสัตว์นั้นๆ แล้ว ยังขึ้นอยู่กับลักษณะการเลี้ยงดูอีกด้วย เมื่อ “สัตว์” เป็นสิ่งมีชีวิตที่แสดงอาการเคลื่อนไหวร่างกายตามความรู้สึกและสัญชาตญาณจึงอาจไปก่อความเสียหายต่อผู้อื่นได้ อย่างไรก็ตาม ความเสียหายดังกล่าวเป็นเรื่องที่ไม่อาจเรียกให้สิ่งที่เป็นต้นเหตุแห่งความเสียหาย กล่าวคือตัวสัตว์ นั้นมารับผิดได้ ดังนั้น จึงกำหนดให้ “มนุษย์” ผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ดูแลสัตว์ซึ่งได้ประโยชน์จากสัตว์ นั้นต้องเข้ามามีส่วนในการความรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดขึ้น เพราะสัตว์ที่อยู่ในความดูแลของตน แม้ว่าบุคคลผู้ต้องรับผิดจะไม่มีอาการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อก็ตาม เพราะถือว่าเป็นหลักความรับผิดในความบกพร่องในการดูแลสัตว์นั่นเอง

บทบัญญัติหลักในเรื่องความรับผิดเพื่อละเมิดในความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ตามกฎหมายไทยก็คือมาตรา 433 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อสันนิษฐานความผิดทางกฎหมาย (Presumption of Fault) แบบไม่เด็ดขาด บทบัญญัตินี้ใช้บังคับกับสัตว์ที่มีเจ้าของทุกประเภท บุคคลที่ต้องรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ก็คือ เจ้าของสัตว์หรือบุคคลผู้รับเลี้ยงรับรักษาสัตว์ไว้แทนเจ้าของ โดยมีเหตุยกเว้นความรับผิดโดยการพิสูจน์ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควรแก่การเลี้ยงการรักษามาตามชนิดและนิสัยของสัตว์ หรือตามพฤติการณ์อย่างอื่น หรือพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้นย่อมจะต้องเกิดขึ้นทั้งที่ได้ใช้ความระมัดระวังถึงเพียงนั้นแล้ว นอกจากนี้ เจ้าของหรือผู้รับเลี้ยงรับรักษาสัตว์ยังจะใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาจากบุคคลที่มาเร้าหรือยั้วสัตว์ หรือจากเจ้าของสัตว์อื่นที่มาเร้าหรือยั้วสัตว์ของตนจนไปก่อความเสียหายได้อีกด้วย

อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติดังกล่าวได้ใช้บังคับมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2468 เป็นเวลา 80 กว่าปีแล้ว และยังไม่เคยมีการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติมาตรานี้อีกเลย เมื่อได้พิจารณาประกอบกับแนวทางการใช้และการตีความของกฎหมายในหลายประเทศแล้ว เพื่อให้บทบัญญัติของไทยมีความสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และพฤติกรรมของผู้เลี้ยงสัตว์ในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น และเพื่อให้การใช้บทบัญญัติเป็นไปเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายอย่างเต็มที่ ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะบางประการโดยใช้แนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 433 ดังต่อไปนี้

ประการแรก การกำหนดแยกประเภทของสัตว์ และกำหนดความรับผิดของบุคคลผู้ต้อง
รับผิดให้อยู่บนพื้นฐานความรับผิดที่แตกต่างกันตามประเภทของสัตว์ เพื่อความชัดเจน และเพื่อ
ประโยชน์ของผู้เสียหาย ดังนี้

1. กรณีสัตว์อันตราย ให้กำหนดความรับผิดอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดโดยเคร่งครัด
(Strict liability) เหตุผลก็เพราะสัตว์ประเภทนี้อาจก่อให้เกิดความเสียหายได้บ่อยครั้งและความ
เสียหายมักจะมี ความรุนแรง นอกจากนี้ เจ้าของหรือผู้เลี้ยงย่อมจะต้องทราบถึงความดุร้ายหรือ
อันตรายตามธรรมชาติของสัตว์นั้นตั้งแต่แรกที่น่ามาเลี้ยง หรือยอมได้รับการสันนิษฐานเบื้องต้นไว้
ก่อนว่า ได้รู้ หรือควรรู้ได้ถึงพัฒนาการหรือพฤติกรรมของสัตว์ที่ตนเลี้ยงเป็นอย่างดี จึงยอมต้องใช้
ความระมัดระวังในการเลี้ยงดูมากยิ่งขึ้น และควรจะต้องรับความเสี่ยงภัยในการเกิดความเสียหาย
มากขึ้นด้วย ซึ่งเปรียบเสมือนการมีทรัพย์สินอันตรายไว้ในครอบครองนั่นเอง เช่น เสือ สิงโต หมี จะเข้
งู แมงมุมยักษ์ เป็นต้น และหากพิจารณาเปรียบเทียบกับกรณีของทรัพย์สินอันตรายตามมาตรา 437
ซึ่งเป็นความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) แล้ว ดังนั้น กรณีของสัตว์อันตรายก็น่าจะตั้งอยู่
บนพื้นฐานความรับผิดเดียวกันด้วย

2. กรณีสัตว์อื่นๆ นอกเหนือจากสัตว์อันตราย ก็ให้คงความรับผิดซึ่งอยู่บนข้อ
สันนิษฐานความผิดทางกฎหมาย (Presumption of Fault) ไว้ตามมาตรา 433 เช่นเดิม

ประการที่สอง การขยายขอบเขตตัวบุคคลผู้ต้องรับผิด เพื่อป้องกันการปฏิเสธความ
รับผิดชอบของเจ้าของ และเพื่อป้องกันการละทิ้งสัตว์ให้กลายเป็นสัตว์จรจัดโดยไม่มีบุคคลใด
รับผิดชอบ ผู้เขียนจึงเสนอว่าแม้สัตว์จะได้พ้นไปจากความครอบครองดูแล แต่เจ้าของเดิมยังคง
ต้องรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ซึ่งตนเคยเป็นเจ้าของอยู่ต่อไปจนกว่าจะมีผู้มารับ
เลี้ยงรับรักษาสัตว์นั้นไว้แทน และเสนอให้มีการจัดตั้งระบบการจัดการสัตว์เมื่อเจ้าของสัตว์ไม่
ประสงค์ที่จะเลี้ยงสัตว์นั้นอีกต่อไป โดยเปิดโอกาสให้มีการแจ้งความจำนงดังกล่าว พร้อมทั้งส่ง
มอบสัตว์ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแล โดยเรียกเก็บค่าใช้จ่ายหรือค่าธรรมเนียมส่วนหนึ่งจาก
เจ้าของ

นอกจากนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าควรสนับสนุนให้นำหลักความรับผิดในการกระทำ
ละเมิดของบุคคลอื่น (Vicarious liability) มาใช้กับกรณีความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจาก
สัตว์ให้มากยิ่งขึ้น เช่น กรณีของนายจ้าง-ลูกจ้างตามมาตรา 425 หรือกรณีของตัวการ-ตัวแทนตาม
มาตรา 427 เป็นต้น เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาจากบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า และ
ในบางกรณีบุคคลเหล่านั้นก็อาจจะเป็นผู้ที่ได้ประโยชน์จากสัตว์นั้นโดยตรงอีกด้วย ซึ่งก็สอดคล้อง

กับแนวคำพิพากษาฎีกาที่ที่เคยวินิจฉัยไว้ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 591/2510, คำพิพากษาฎีกาที่ 1006/2510 เป็นต้น

ประการที่สาม กรณีสิทธิไล่เบียดเอาแก่ผู้เช่าหรือยั่วสัตว์ หรือเจ้าของสัตว์อื่นอันมาเช่าหรือยั่วสัตว์นั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรตัดคำว่า “โดยละเมิด” ออกจากมาตรา 433 วรรคสอง และใช้ถ้อยคำว่า “โดยไม่มีสิทธิ” แทน เพื่อให้เกิดความชัดเจน และยุติปัญหาถกเถียงกันในบรรดานักวิชาการว่าการเช่าหรือยั่วสัตว์จะต้องกระทำโดยละเมิดครบองค์ประกอบตามมาตรา 420 หรือไม่

นอกจากนี้ เพื่อขจัดข้อสงสัยว่าจะใช้สิทธิไล่เบียดได้เต็มจำนวนหรือไม่ จึงเสนอให้กำหนดลงไว้ในบทบัญญัติว่าเจ้าของสัตว์หรือผู้รับเลี้ยงรับรักษาไว้แทนเจ้าของมีสิทธิไล่เบียดเอาแก่ผู้เช่าหรือยั่วสัตว์ หรือเจ้าของสัตว์อื่นอันมาเช่าหรือยั่วสัตว์ได้ “ตามส่วนแห่งความผิด” ของบุคคลเหล่านั้นเท่านั้น โดยอาจให้ศาลเป็นผู้พิจารณากำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนนั้น

ประการที่สี่ เรื่องการฟ้องคดี หากผู้เสียหายมั่นใจว่าสัตว์ที่ก่อความเสียหายเป็นสัตว์ที่มีเจ้าของแล้ว ควรสนับสนุนให้ผู้เสียหายฟ้องคดีโดยอาศัยมาตรา 433 ซึ่งจะเป็นการใช้ประโยชน์จากข้อสันนิษฐานความผิดทางกฎหมายของมาตรา 433 มากกว่าการฟ้องโดยอาศัยมาตรา 420 หรือฟ้องรวมกันไป เนื่องจากภาระการพิสูจน์ตามมาตรา 433 นั้นผู้เสียหายพิสูจน์แต่เพียงว่าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะสัตว์นั้น และพิสูจน์ฐานะของบุคคลผู้ต้องรับผิด ว่าเป็นเจ้าของสัตว์ หรือบุคคลผู้รับเลี้ยงรับรักษาสัตว์ไว้แทนเจ้าของเท่านั้น

ประการที่ห้า ผู้เขียนเห็นว่า ควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งระบบทะเบียนสัตว์ขึ้นใช้ทั่วประเทศ โดยอาจเริ่มจากสัตว์ประเภทสุนัขก่อน ซึ่งเป็นมาตรการในการจัดระเบียบทางสังคม และสร้างภาระความรับผิดชอบให้แก่เจ้าของสัตว์ ซึ่งจะช่วยลดปัญหาการปฏิเสธความเป็นเจ้าของ และเพื่อให้การบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายมีประสิทธิภาพ ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่ดูแลจัดการและบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสัตว์โดยเฉพาะ โดยมีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายสำหรับสุนัขเลี้ยง และกำหนดหน้าที่ในการควบคุมสุนัขจรจัดควบคุมกันไปด้วย

ประการที่หก ประเทศไทยควรจะนำเอาระบบการประกันภัยความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากสัตว์มาใช้ โดยสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะตระหนักถึงความสำคัญและส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดตั้งระบบประกันภัยความรับผิดประเภทนี้ขึ้น ซึ่งจะเกิดผลดีต่อผู้เสียหาย เนื่องจากเป็นหลักประกันว่าจะได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทน ทั้งยังเป็นผลดีต่อเจ้าของหรือผู้ดูแลสัตว์ โดยถือว่าเป็นการจัดการความเสี่ยงอย่างหนึ่งในการณีที่เกิดความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ขึ้นอีกด้วย